

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**  
**до проекту Постанови Верховної Ради України**  
**«Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України**  
**з питань створення системи військової юстиції України»**

**1. Обґрунтування необхідності прийняття акту**

Відповідно до ч. 2 ст. 89 Конституції України, ч. 1 ст. 85 Регламенту Верховної Ради України для підготовки і попереднього розгляду питань, зокрема для підготовки і доопрацювання проектів законів та інших актів Верховної Ради на правах головного комітету, Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії.

Так, з введенням в Україні воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 р. держава вже більш ніж протягом чотирьох років спрямовує основні свої зусилля на оборону від збройної агресії. Одним із ключових чинників обороноздатності є призов військовозобов'язаних громадян до виконання ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Однак і на цьому поприщі Україна зіштовхнулася із серйозними викликами: за останніми даними правоохоронні органи зареєстрували близько 290 тисяч випадків самовільного залишення частини та дезертирства<sup>1</sup>.

Масштаби військових правопорушень, зумовлені не лише соціально-політичними факторами, але й незбалансованістю та фрагментарністю системи заходів протидії таких військовим правопорушенням. Так, згідно з чинним законодавством України повноваженнями щодо попередження, виявлення та припинення кримінальних та інших правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, - наділена Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»). Водночас досудове розслідування військових кримінальних правопорушень здійснює Державне бюро розслідувань (п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України). Вказане роздроблення функцій щодо протидії військовим кримінальних правопорушенням не лише не сприяє ефективній реалізації державної кримінально-правової політики, але й взагалі, як показує практика, призводить до невиконання зазначених функцій.

У зв'язку із наведеним, система державних заходів з протидії правопорушенням у військовій сфері, потребує докорінного перегляду з метою створення й ефективного функціонування в Україні повноцінної системи військової юстиції. Так, враховуючи досвід країн Північноатлантичного альянсу (далі – НАТО, Альянс), до складових компонентів такої системи насамперед належать військова поліція, військова прокуратура та військовий суд.

Діяльність вказаних органів, незважаючи на певні особливості кожного з них, взаємопов'язана між собою, ґрунтується на однакових правових засадах та принципах, підпорядкована одній меті щодо здійснення належного правосуддя у

---

<sup>1</sup> Правоохоронці відкрили майже 290 тисяч справ про СЗЧ і дезертирство за час повномасштабної війни. 14 жовтня 2025 р. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/10/14/8002654/>.

військовій сфері, забезпечення правопорядку та дисципліни у збройних силах та, як наслідок, зміцнення їх боєздатності й бойової (операційної) спроможності.

Військова поліція у цій системі є органом, який забезпечує правопорядок у збройних силах, здійснює відповідну оперативно-розшукову діяльність, запобігання (превенцію), виявлення, припинення військових кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також їх досудове розслідування.

Військова прокуратура здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних військовій поліції, публічне обвинувачення у цих справах у суді, а також представлятиме інтереси держави у військовій сфері у суді у виключних випадках, визначених законом.

Військові суди здійснюють правосуддя у справах про військові кримінальні правопорушення та інші кримінальні правопорушення, вчинені військовослужбовцями.

Окрім того, слід передбачити існування гарантованої безоплатної правової допомоги військовослужбовцям, обов'язкової участі адвоката у відповідних провадженнях (справах) із метою захисту від обвинувачення та представництва прав військовослужбовців.

У зв'язку з цим формування системи військової юстиції повинно мати комплексний характер, здійснюватися сплановано й одночасно щодо усіх її напрямів та структурних елементів.

Об'єктивна необхідність правової регламентації розбудови системи військової юстиції обумовлена й істотним збільшенням, після повномасштабного вторгнення, чисельності сил оборони України та, відповідно, збільшенням кількості правопорушень, що вчиняються, передусім кримінальних, а також, враховуючи максимальну спеціалізацію галузі, потребою у високопрофесійних спеціалістах у сфері військового права, які водночас володіють спеціальними знаннями й навиками щодо військової служби та ведення бойових дій.

Враховуючи те, що питання законодавчого забезпечення системи військової юстиції може належати до предметів відання декількох Комітетів Верховної Ради України, то з метою усунення регламентних колізій, таке питання можна віднести до повноважень тимчасової спеціальної комісії. У зв'язку з чим, існує необхідність утворити Тимчасову спеціальну комісію питань створення системи військової юстиції України (далі – Тимчасова спеціальна комісія) та ухвалити відповідну Постанову Верховної Ради України.

Тимчасова спеціальна комісія сприятиме вдосконаленню нормативно-правової бази та законодавчих ініціатив з питань створення системи військової юстиції, а також здійснить аналіз законодавства України, дотичного до майбутньої системи військової юстиції України, проектів законодавчих актів у сфері системи військової юстиції України, положення концептуальних, програмних та міжнародно-правових документів, які визначають основоположні

засади, напрями функціонування й особливості правового регулювання органів військової юстиції.

## **2. Мета і завдання законопроекту**

Проект постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань створення системи військової юстиції України» (далі – проект Постанови) розроблено з метою покладення на Тимчасову спеціальну комісію завдань щодо організації підготовки, попереднього опрацювання та доопрацювання законопроектів і проектів інших актів Верховної Ради України, що стосуються створення у системі військової юстиції – військових судів, військових прокуратур та військової поліції; здійснення аналізу практики застосування законодавчих актів з питань запобігання, виявлення та припинення, розслідування та притягнення до відповідальності за військові злочини; вивчення діяльності органів судової влади України, органів прокуратури України та правоохоронних органів, в тому числі Військової служби правопорядку у збройних Силах України щодо запобігання, виявлення та припинення, розслідування та притягнення до відповідальності за військові злочини; а також внесення на розгляд Верховної Ради України або Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки, Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету пропозицій щодо планування розвитку законодавства з питань створення та функціонування системи військової юстиції України, подальших напрямків реформування військової юстиції, опрацьованих проектів законодавчих актів та шляхів вирішення похідних від цього проблемних питань.

## **3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту**

Проектом Постанови пропонується утворити Тимчасову спеціальну комісію, визначити її кількісний та персональний склад, передбачити мету та завдання створення, а також строки діяльності та порядок заслуховування звіту про виконану роботу.

Передбачається, що Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

## **4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання**

Діяльність тимчасових спеціальних комісій Верховної Ради України регулюється Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України, затвердженим Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» та Законом України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України». Прийняття проекту Постанови не потребує внесення змін до чинного законодавства України.

## **5. Фінансово-економічне обґрунтування**

Реалізація запропонованого проекту Закону України не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України.

## **6. Запобігання корупції**

У законопроекті відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

## **7. Прогноз соціально-економічних наслідків прийняття проекту**

Прийняття Постанови Верховної Ради України дозволить в рамках діяльності Тимчасової спеціальної комісії на законодавчому рівні врегулювати правовідносини щодо організаційно-правових основ побудови та функціонування системи військової юстиції України, у тому числі в умовах воєнного стану та з урахуванням цілей державної політики, спрямованої на зміцнення особливого партнерства з НАТО з подальшим набуттям повноправного членства у Північноатлантичному альянсі, досягнення взаємосумісності складових сектору безпеки і оборони України з відповідними структурами держав-членів Альянсу.

Крім того, діяльність Тимчасової спеціальної комісії за участю заінтересованих сторін сприятиме вирішенню низки загальних питань щодо: визначення державних органів, які будуть входити до системи Військової юстиції України, їх ролі та місця у ній; інформаційного, матеріального, матеріально-технічного та науково забезпечення діяльності цієї системи, підвищення кваліфікації її співробітників; соціального та правового захисту військовослужбовців і працівників системи військової юстиції України; контролю та нагляду за її діяльністю, направленими на забезпечення внутрішньої дисципліни та боєздатності Збройних Сил України.

## **Народні депутати України**

